

EIJA JANSSON

VIININPUNAISTA

VIININPUNAISTA

Eija Jansson

VIININPUNAISTA

Saaga-kirjat

© Eija Jansson 2021

ISBN:978-952-7165-31-7

Kustantaja: Saaga-kirjat

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ALKUSANAT

Tämä on tositarina 11-vuotiaasta tytöstä ja hänen alkoholi-soituneesta äidistään. Henkilöiden nimet, jotka kertomuksessa esiintyvät, on muutettu. Samoin heidän persoonallisia ominaisuuksia on muokattu, koska poismenneet eivät voi antaa suostumustaan esiintymiseensä kirjassa eikä eläviltä sitä ole pyydetty. Jotkut lukijoista saattavat tunnistaa jonkun, jolla on oma roolinsa tarinan kulussa.

1.

Marja hiipii taas alakertaan. Sen pitäisi jo nukkua, mutta mitä vielä. Joka ilta se tulee ja istuu jalat kippurassa, polvet vedettyinä flanellisen yöpaidan sisään. Kohta tyttö vetää pyöreän jakkaran pöydän alta ja nojaa pöytään. Sen silmät ovat orvokinsiniset ja väsyneet.

– Menisit nukkumaan, että jaksat aamulla kouluun, Helli sanoo ja yskäisee.

Tyttö pudistaa päätänsä ja katsoo häntä samalla tavalla kuin isänsä. Tutkivasti, surullisesti ja välillä vihaisesti. Valkoiset hiukset hapsottavat. Kattolampusta putoava valo luo kehän hiuksiin, enkelikehän. Mutta ei Marja mikään enkeli ole. Pikku piru se välillä on. Nytkin tuijottaa tyhjää lasia, joka on pöydällä. Niin kuin ei aikuinen saisi iltasnapsia ottaa. Tosinaan Marja äityy sanomaan kaikenlaista ja Helliä raivostuttaa, koska hän ei pysty vastaamaan piikkeihin, joita tyttö suustaan päästelee arvostellen ja nalkuttaen kuin pahin anoppi.

– Mun mahaan koskee, tyttö nyt vain sanoo ja huokaa. –

Aika kovasti. En minä pysty nukkumaan.

– Ai, no keitä vähän vaikka löysää kaurapuuroa, isäkin tekee niin, Helli vastaa kieli suussa paisuen. Se ei meinaa kääntyä sanoihin, on ollut hiljaa kauan ja yksin, niin kuin tänäkin iltana. Ei kieli silloin muista, ei jaksa kulkea äänen mukana sanoja tapaillen.

Tyhjä lasi pilkkaa pöydällä, pohjalla paistaa punainen rinkula. Pullon hän on ehtinyt piilottaa pöydänjalan taakse, ei hän jaksa riidellä tytön kanssa. Kai sillä tulee maha kipeäksi, kun kyttää ja vahtii ja arvostelee jatkuvasti. Vähemmästäkin sairastuu. Hänellä ainakin tulisi vähintään vatsahaava, jos pitäisi huolehtia siitä mitä muut iltaisin tekevät, aikuiset, joiden asiat eivät lapsille kuulu.

Onneksi Juha ja Riitta nukkuvat sikeästi, Marja vain luuhaa hereillä eikä anna hetken rauhaa. Eikö sitä nyt saa hieman rentoutua pitkän päivän päätteeksi? Ilmarin, äidin ja tuon kiusallisen tytön mielestä ei saa.

Kieli napsaa kitalakeen, tekisi mieli lirauttaa pullosta vielä tippa lasiin, mutta Helli antaa olla. Oikeastaan väsyttää, ehkä pitäisi mennä nukkumaan, antaa mustan unen tulla. Nukkua näkemättä mitään muuta kuin tyhjyyttä.

– Paljonkohan minä laitan näitä ryynejä? lapsi kysyy, katsoo silmät tummina ympyröinä valkea iho hohtaen kuin kuoleman keijulla. Ne keijut vain ovat ilkeitä, houkuttelevat, juoruavat, pilkkaavat ja rallattelevat hirviömäisiä juomaralleja. Niillä on kauniit, suuret silmät ja viattomat kasvot, huulien takana sudenterävät hampaat ja kaksihaarainen kieli. Joskus niiden laulu soi ihanammin kuin yksikään radiosta kaikunut sävel, ja silloin tulee romahdus. Se laulu kuuluu pullon suusta,

työlaukun sisuksista, harmaan talon rapatuista seinistä, ovesta, jonka yläpuolella lukee isoilla kirjaimilla ALKOHOLILIIKE. Pirut saavat pyörryksiin laulullaan, jälkeenpäin sitten raadel- laan, jos tuli maisteltua lasillinen liikaa. Silloin ne jyrivät ai- voja, myllertävät pääkopassa, saavat ajattelemaan kuolemaa pelastajana. Mutta aina Helli on ne selättänyt. Ja tekee niin edelleen. Tyttö vain saa hänet ajattelemaan niitä kirottuja sii- vekkäitä. Onkohan se vaihdokas?

– No, ei paljon, tee semmoista löysää, semmosta se isäs syö, Helli vastaa ravistellessaan tutisevin sormin tupakkapus- sia. Hän ei ole kovasydäminen eikä toki toivo, että tytön maha kipuilee, mutta kun hän ei voi tehdä mitään. Eikä oikeastaan jaksakaan. Osaa se puurot keittää ihan itse, jo kymmenen ikäi- nen.

Helli vilkaisee seinällä raksuttavaa kelloa. Sen mustat viisa- rit näyttävät yötä, väsyttää. Tyttö on kaatanut puuron lautaselle ja lusikoi sitä haluttoman näköisenä, kalpeat kasvot kärsivinä, silmissä syytös. Lopulta tulevat sanat, joita hän on jo osannut odottaa:

– Menisit sinäkin nukkumaan etkä kittaisi viinaa koko yötä. Ääni on tukahtunut, itkuinen, mutta silmät sinkoilevat neuloja, jotka yrittävät tunkeutua ihoon, saada hänet katumaan tai hä- peämään viiniryppyjään.

– Mitä höpötät, Helli puuskahtaa ja viha loiskahtaa päässä, muuttuu kyyneleiseksi ajatukseksi; en ole mitään, kukaan ei välitä, jäkätetään vain. Lapsetkin sen jo osaavat.

– Sulla on lasi tyhjä ja tupakka tippuu koko ajan pöytälii- nalle. Kato nyt, kuinka se on täynnä reikiä! Poltat vielä koko

talon ja meidät siinä sivussa, Marja nostaa vihaisena päätään. Hän työntää puurolautasen pois. Ei vatsa puuroa kaipaa vaan ihan jotain muuta.

– Isäskö sulle tuommoista opettaa? Helliä suututtaa nyt kunnolla. Mitä tuon ikäinen tietää mistään? Hänhän tässä vähän rentoutuu, ei kittaa mitään eikä taatusti polta taloa. Hän osaa sentään pitää huolen itsestään ja lapsistaan.

Helli käärii kuin uhmalla uuden sätkän. Näyttää, että näin se onnistuu ja näin se pysyy sormien välissä. Hän puhalttaa savua suustaan ja katsoo pimeään ikkunan heijastamaa kuvajaisiaan. Katsoo, kun savu pullahtaa suusta ulos ja leviää pilveksi pöydän ylle. Tukka on laittamaton säkkärä ja muistuttaa hampukasaa. Huomenna hän pesee kyllä sen ja laittaa papiljotit, leipoo kuivumista odotellessa vaikka pullaa. Hän olisi oikein kunnon kotiäiti, pullalta tuoksuva, hymyilevä essuäiti, sillä huomiseksi ei ole tiedossa töitä. Yhtään laivaa ei ole tulossa satamaan ennen maanantaita.

Marja kietoo kädet ympärilleen, nojaa nyt tiskipöytään. Hokee, että pitää mennä nukkumaan. Pakko kai tästä on lähteä, että jaksaa nousta aamulla kouluun. Ei se muuten mene huoneeseensa, ellei Helli itse suoriudu sänkyyn. Hän huokaa ja nousee ylös hieman horjahdellen, suunnistaa makuuhuoneeseen ja rojahtaa päiväpeitolle. Ei jaksaa riisua, repii peittoa ympärilleen. Musta yö ui tajuntaan.

2.

Marja työntää ällöttävän puurolautasen luotaan, katsoo kun äiti hoippuroi kohti sänkyä kaatuen vaatteet päällä vuoteelle ja kiskoen peitettä ympärilleen. Vastapäisestä katulampusta heijastuu valovana lattialle. Hän menee ja heittää tyhjältä sänkypuoliskolta isän peiton äidin päälle. Sitten hän kiipeää jääkylmät portaat yläkertaan ja työntää jalkapohjansa hetkeksi lämmintä patteria vasten. Ihana lämpö kihelmöi varpaissa ja nousee polviin saakka. Marja vetäytyy kippuraan peittojen alle ja silittää kipuilevaa vatsaa. Muutama lusikallinen kaurapuuroa ei tuonut helpotusta oloon. Pelottaa, että umpisuoli puhkeaa. Kuoleeko hän sitten? Ei hän vielä halua kuolla. Ja kuka huolehtii Juhasta ja Riitasta silloin, kun mummo on poissa ja äiti juo? Ja isä on kaukana reissuhommissa. Niin kuin juuri nyt.

Marja ei muista, missä isän työmaa on nyt, mutta melkein aina viikonlopuiksi isä tulee kotiin. On niin ikävä isää. Hän niiskuttaa hetken ja pyyhkii kyyneleen silmäkulmastaan, ot-

taa lujasti tyynystä kiinni ja kiertää sormensa ristiin. Levolle lasken luojani, armias ole suojani, aamulla jollen nousiskaan, taivaaseen ota tykösi. Suojele taivaan isä meitä, ettei äiti polta kotia tupakalla. Anna isän pian löytää työ tästä läheltä. Ja voisitko ottaa pois tämä mahakivun, kun en jaksakaan sen kanssa. Aamen.

Aamulla vatsa on kireä ja arka. Marja nakertaa palan ranskanleipää ja keittää vähän kaakaota. Väsyttää ja itkettää. Onkohan hän muistanut tehdä läksyjäkään? Pää tuntuu tyhjältä.

Riitta ja Juha heräilevät, äitikin nousee. Sen silmäanaluset ovat tummat ja väsyneet, venyneet. Äiti olisi kaunis, jos ei joiisi ja heräisi aamuisin peikon näköisenä. Marja ei sano mitään, vilkuilee äitiä happamana ja nipistää palan leipää sormiensa väliin työntäen sen suuhunsa. Ei ole nälkä, vatsa menee lukkoon.

Sisarukset kiljuvat ja juoksentelevat yöpuvuissaan, etsivät illalla nurkkiin unohtuneita lelujaan. Marja kiskoo saapikkaat jalkaansa, kurkistaa varmuuden vuoksi pakkasmittaria, joka näyttää kahdeksaa miinusta. Lapaset löytyvät eteisen patterin päältä, ne ovat lämpimät ja kuivat. Punainen laukku olalle, mussy päähän.

Hän sanoo väsyneen hein, työntää oven kiinni ja puree hampaitaan yhteen. Jokainen askel on kuin veitsenpisto vatsassa. Varmaan se on umpisuoli, kun mahakin on niin pinkeä. Häntä huolettaa, että se ei parane. Että isä ei ole kotona sanomassa, että ei hätää, hän vie lääkäriin. Ei hän osaa yksin lääkäriin mennä. Sairaalan hän kyllä tietää ja sen missä on neuvola.

Pitäisiköhän sanoa opettajalle, Marja aprikoi, mutta hylkää

ajatuksen. Kukaan aikuinen ei saa tietää, että hänellä on paha olla, että häneen sattuu ja aina pelottaa. Pelottaa varsinkin se, että heidät viedään kotoa pois.

Hän tietää erään perheen, jossa lapset olivat kauan muualla, ennen kuin pääsivät palaamaan kotiinsa. Kun lapsia haettiin, hän oli ohikulkumatkalla Tuulan luokse ja kuuli, kuinka pienin lapsi itki ja muut seisoivat kalpeina ja säikähtäneinä pihamaalla poliisin vieressä. Lasten isä raivosi portailla, kun toinen poliisi seisoj kädet puuskassa portaiden edessä. joku nainen tunki lapsia autoon, joka lähti äkäisesti liikkeelle, poliisit tulivat vähän ajan päästä perässä. Sellaista Marja ei halunnut.

Kun hän kertoi tapahtumasta Tuulan äidille, lempeän pullealle naiselle, hän sai tietää, että lasten äiti oli joutunut miehisairaalaan ja isä oli tuurijuoppo, ja että lasten elämä oli ollut hunningolla jo pitempään. – Joskus annoin voileipää ja maitokaakaota, kun olivat niin riutuneen näköisiä, Tuulan äidin kasvoilla vilahti surullinen ilme.

Olemmekohan mekin hunningolla, Marja ajattelee. Isä tekee töitä kaukana ja on kotona vain harvoin, äiti istuu pöydän päässä ja juo pikkuhiljaa itsensä sammumispisteeseen.

Marja katselee vaatteitaan. Likaisia ne eivät olleet, eikä hänellä ollut nälkäkään. Pullaa ja kaakaota he saavat aika usein, lihapullia ja pottumuusia, hernekeittoa ja pannaria ja... Hän huokaisee, ehkä he eivät kuitenkaan olleet heitteillä. Kun ei äiti kuitenkaan joka päivä juonut. Ei niinä päivinä, kun on töissä eikä ihan aina silloinkaan, kun on kotona. Mutta sitten kun se juominen alkaa, sitä jatkuu ja jatkuu, maha tulee kipeäksi ja kaikki pelot, möröt, aaveet ja kummitukset, ilkeät tuntemat-

tomat, rosvot ja kerjäläiset saavat jalansijan hänen päässään. Silloin hän kyselee äänettömästi, entä jos, entä jos.

Marja ottaa punaisen potkukelkkansa, asettaa laukkunsa istuimelle ja lähtee lykkimään sitä. Naapurin Jaana tulee portista tielle ja vilkuttaa.

– Mikä sulla on? hän kysyy ja katsoo tutkivasti ystäväänsä.

– Ei mikään, vähän mahaan sattuu, Marja sanoo.

– Sulla sattuu mahaan aika usein, Jaana toteaa ja heilauttaa pitkän lettinsä olkapäältä selkään. – Ootko sinä käynyt lääkä-rissä?

– En. Kun en ole sanonut kenellekään mitään.

– Pitäisikö sanoa, jos se on vaikka vakavaa, Jaana pysähtyy kelkan viereen. – Vaikka umpisuoli.

– Kai se pitäisi. Kerron sitten isälle.

Jaana nyökkää totisena, hän tietää.

– Mene istumaan siihen kelkkaan, niin minä pukkaan sinua, Jaana ehdottaa.

Marjan silmiin kiihottaa kyyneliä. Salaa hän pyyhkäisee ne pois, niiskauttaa ja on empivinänsä, mutta Jaanan tarjous on houkutteleva. Hän saisi levähtää, jos Jaana vain jaksaisi koko kolmen kilometrin matkan kouluun.

Keli on onneksi luistava ja potkukelkka suihkii kevyesti. Puna nousee Marjan kalpeille kasvoille, hyvä mieli helpottaa pelkoa ja jomotusta. Jaana hymyilee leveästi ja sanoo, että tä-mähän on helppoa, pidä vain laukuista kiinni, niin mennään oikein vauhdilla.

Päivän mittaan vatsan pinkeys alkaa helpottaa eikä siitä ole enää paljon jäljellä, kun Marja palaa kotiin. Kaartaessaan

vauhdikkaasti kelkallaan kotiportista sisään, hän näkee mummon kävelevän pikkupuolelle, jossa mummon huone, mummon koti on.

Mummon jalat ovat huonot ja kävelytyyli keinuvaa. Mummolle on tummanharmaa tukka. Iltaisin hän avaa nutturan, pudottaa jo ohueksi hiipuneen letin selkäänsä.

Marja rakastaa mummoa yli kaiken, vaikka mummon lempilapsi on enon tyttö, Johanna, Oulussa ja täällä kotona Juha.

Marja on itsepäinen ja kuriton, isän lellikki, sanoo äiti, ja samaa hän on kuullut myös mummon puhuvan. Se vähän satuttaa. Mummo sanoo usein, että joka kuritta kasvaa, se kunniatta kuolee. Mummo sanoo usein myös, että kyllä se isäs hoitaa, isäs tekee, isäs antaa, isäs ostaa. Antaa mummo kuitenkin joskus lipaston päällä olevasta kupista rintapastilleja. Pandan suklaalevystä taitettuja palasia hän antaa vain Juhalle ja silloin myös Marjalle, jos Juha sattuu tulemaan kerjuulle yhtä aikaa. Marja istuu silti usein mummon pöydän ääressä, katsoo ikkunaverhojen kukkasia, kankaaseen painettuja kauniita orvokkeja ja ikkunalaudalla kukkivia kirkkaanpunaisia pelakuita.

Mummolle on melkein aina radio auki ja hän kuuntelee jumalanpalvelukset sunnuntaisin. Silloin mummo etsii raamattusta ne jakeet, joista pappi puhuu, laulaa ne virret, jotka kuuluvat radiosta, eikä mummo saa silloin häiritä. Huoneessa on lupa olla, mutta sanaa pitää kuunnella, ja virsiä. Laulaa saa, jos osaa. Kerran Marja lauloikin, kun kuului virsi Tule luokseni Herra Jeesus. Se oli opeteltu koulussa. Mummo katsoi silloin ilahtuneena Marjaa ja lauloi mukana. Kun jumalanpalvelus loppui, mummo hymyili ja keitti kirkkokahvit. Pulla oli tuo-

retta ja hyvää.

– Mummo, pääsin koulusta! Marja huutaa. Mummo kääntyy katsomaan, hymyilee ja vilkuttaa, mutta ei palaa takaisin vaan astuu hartiat lievässä kumarassa pari porrasaskelmaa ja avaa kotinsa oven. Mummon olemus on alakuloinen ja tunne tarttuu Marjaan.

Äiti makaa sängyllä silmät kiinni. Marja pudottaa laukkunsa eteisen nurkkaan ja kävelee jääkaapille. On nälkä. Ruokaa ei juuri ole, sillä ilmeisesti äiti ei ole jaksanut kauppaan asti. Kuoritut perunat odottavat kattilassa. Ehkä mummo on ne siihen kuorinut, mutta mitä äiti aikoo kastikkeeksi, Marja miettii vatsan kuristessa.

Koulussa vatsa oli aristanut vielä ruokatauon aikaan niin, että ei ollut voinut syödä. Nyt kelpaisi kunnon ruoka, mutta äiti ehkä odottaa neljään, jolloin heillä ruoka tavallisesti valmistetaan. Pieni pala juustoa ja ranskanleipäsiivu saavat kelvata. Kaakaotakin on vain muruset jäljellä, mutta mukilliseen riittävästi.

Lapset kikattavat olohuoneessa, heillä on meneillään joku leikki. Marja kurkistaa huoneeseen. Kalpea auringonkiila leikkii Riitan hiuksissa ja piirtää ohutta viivaa takaseinän kirjahyllyssä olevien Pääatalojen selkämyksiin. Äiti lukee Pääataloja mielellään, hän on kotoisin kirjoissa kerrottavien maisemien liepeiltä, ja joskus he puhuvat mummon kanssa jostain mistä kirjassa kerrotaan. Miettivät, onko totta vai tarua, ja että onko kirjassa mainittu henkilö tuo tai tämä nimi vain muutettuna. Isä lukee Pääataloja myös. Oikeastaan heillä luetaan paljon, ja äidin kanssa on käyty kirjastossa, vaikka nykyisin Marja jo

Kirja on tositarina 11- vuotiaasta tytöstä ja hänen alkoholisoituneesta äidistään sijoittuen vuoteen 1965. Lapsi yrittää estää äitiään juomasta, vaikka ymmärtää sen mahdottomaksi. Isä työskentelee reissuhommissa, jolloin lapsista vanhin joutuu ottamaan joskus liian paljon kantaakseen. Pelot muuttuvat mörköjen ja yöeläjien kuvatuksiksi. Pimeässä on piilevää uhkaa, ja on valvottava, ettei äiti yöllä humalassa polta tupakalla kotia. Onneksi on mummo pihapiirissä.

